

XALQARO TO'LOV TIZIMLARINING O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDAGI AHAMIYATI VA TASHQI SAVDO OPERASIYALARINI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI

Xalikova Umida Rustamovna

O'zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi 2-kurs tinglovchisi

Bugungi global iqtisodiyotda xalqaro to'lov tizimlari mamlakatlarning tashqi iqtisodiy faoliyatida, xususan, bank tizimining xalqaro moliyaviy integratsiyasi va tashqi savdo operatsiyalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonning xalqaro iqtisodiy aloqalari va tashqi savdo faoliyati rivojlanayotgan mamlakat sifatida, mamlakatda amalga oshirilayotgan islohotlar va yangilanishlar bilan uzviy bog'liqdir.

Xalqaro to'lov tizimlari, masalan, SWIFT, PayPal, Visa va Mastercard, bugungi kunda xalqaro savdolari amalga oshirishda zarur vositalarni taqdim etadi. Bu tizimlar to'lovlarni tez va xavfsiz amalga oshirishga imkon yaratadi, shuningdek, chet el valyutasini almashtirish, xalqaro to'lovlar va kreditlar bo'yicha hisob-kitoblarni osonlashtiradi.

O'zbekistonda xalqaro to'lov tizimlarining rivojlanishi iqtisodiy o'sishga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, ushbu tizimlarning faoliyatini rivojlantirish, yurtimizning tashqi savdo aloqalarini kengaytirish, investitsiyalarni jalb qilish, shuningdek, xalqaro moliya bozorlarida ishtirok etish imkoniyatlarini yaratadi. Tashqi savdo operatsiyalarining samaradorligini oshirishda, bu tizimlar to'lovlarning tezkor amalga oshirilishini va valyuta operatsiyalarining xavfsizligini ta'minlaydi.

O'zbekiston Respublikasi oxirgi yillarda ochiq iqtisodiyotga o'tish, tashqi savdo aloqalarini kengaytirish va xorijiy investorlar uchun qulay moliyaviy infratuzilmani shakllantirish yo'lida izchil islohotlarni amalga oshirmoqda. Bu jarayonda xalqaro to'lov tizimlarining joriy etilishi va samarali faoliyat yuritishi alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Hozirgi kunda O'zbekiston bank tizimida xalqaro to'lov operatsiyalarini amalga oshirishda SWIFT tizimi yetakchi o'rinni egallaydi. SWIFT orqali eksport-import shartnomalari asosida xorijiy hamkorlar bilan hisob-kitoblar tez, shaffof va xavfsiz tarzda amalga oshirilmoqda. Buning natijasida, korxonalar o'z mahsulotlarini chet elga eksport qilish, texnologiyalarni import qilish hamda chet el valyutasidagi operatsiyalarni tartibli yo'lga qo'yish imkoniga ega bo'ldi.

Shuningdek, "Humo" va "Uzcard" kabi milliy to'lov tizimlarining xalqaro tizimlar bilan integratsiyasi (xususan, Visa va MasterCard bilan) aholining xorijdan to'lov qabul qilishi va xalqaro xaridlarni amalga oshirish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirdi. Bu, ayniqsa, xizmatlar sohasi (masalan, IT, turizm, eksport xizmatlari) uchun yangi imkoniyatlar ochdi.

O'zbekiston bank tizimi raqamli transformatsiya bosqichiga o'tib, xalqaro elektron to'lov tizimlari (PayPal, Wise, Webmoney va boshqalar) bilan integratsiyani yo'lga qo'yishga intilmoqda. Bu esa yosh tadbirkorlar, IT-mutaxassislar, freelancerlarga xalqaro bozorga chiqish va valyuta tushumlarini qonuniy va xavfsiz ravishda qabul qilish imkonini bermoqda.

Tashqi savdo operatsiyalarini yengillashtirish nuqtai nazaridan, xalqaro to'lov tizimlarining banklar faoliyatiga integratsiyasi O'zbekistonda qulay biznes muhiti yaratishda asosiy omillardan biriga aylanmoqda. Eksport qiluvchi korxonalar xalqaro hamkorlardan to'lovlarni tez va kam xarajat bilan qabul qilish imkoniga ega bo'layotgan bo'lsa, import qiluvchilar esa to'lovlarni ishonchli yo'l bilan amalga oshirishmoqda. Bu esa umumiy savdo aylanishini oshirishga bevosita ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Respublika Markaziy banki tomonidan olib borilayotgan moliyaviy texnologiyalarni rivojlantirish bo'yicha dasturlar, banklar uchun elektron to'lov tizimlariga ulanishda qulay reglamentlar, AML/CFT talablariga moslashtirilgan nazorat mexanizmlari xalqaro tizimlarning barqaror ishlashi uchun huquqiy va texnik asos bo'lib xizmat qilmoqda.

O'zbekiston miqyosida xalqaro to'lov tizimlarining bank tizimidagi ahamiyati shundaki, ular nafaqat tashqi savdo operatsiyalarini samarali tashkil etishga xizmat qiladi, balki butun respublika iqtisodiy modelining ochiqqligi, shaffofligi va raqobatbardoshligini ta'minlaydi. Ushbu tizimlar yurtimizda moliyaviy xizmatlarning sifatini oshirish, xorijiy sarmoyalarni jalb etish va mamlakatni global moliyaviy maydonga olib chiqish uchun kuchli infratuzilma vazifasini bajaradi. Kelgusida bu sohani yanada rivojlantirish orqali O'zbekiston o'zining xalqaro iqtisodiy integratsiyasini chuqurlashtirish va tashqi iqtisodiy faoliyatdan keladigan daromadlarni ko'paytirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Xalqaro to'lov tizimlarining bank tizimiga integratsiyasi, mamlakatning iqtisodiy mustahkamligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. O'zbekistonning xalqaro to'lov tizimlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, mamlakatning xalqaro moliyaviy tizimga integratsiyasini tezlashtirishga yordam beradi. Bunday tizimlar orqali amalga oshiriladigan operatsiyalar mamlakatdagi iqtisodiy barqarorlikni va raqobatbardoshlikni oshiradi, bu esa tashqi savdo operatsiyalarining samaradorligini oshiradi.

Xalqaro to'lov tizimlarining yurtimizda rivojlanishi va ularning tashqi savdo operatsiyalarini qo'llab-quvvatlashi, o'z navbatida, iqtisodiy o'sish sur'atlarini tezlashtirishga xizmat qiladi. O'zbekistonning iqtisodiy siyosatida xalqaro moliyaviy tizimlarga integratsiya qilishda muhim qadamlar qo'yilmoqda, shu jumladan, xalqaro to'lov tizimlari yordamida valyuta mablag'larini uzatishning xavfsizligi ta'minlanmoqda.

Xulosa qilib aytganda, xalqaro to'lov tizimlarining O'zbekiston bank tizimidagi ahamiyati va tashqi savdo operatsiyalarini rivojlantirishdagi roli katta. Bu tizimlar orqali, mamlakat o'zining iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytiradi, tashqi savdo faoliyatini rivojlantiradi va global iqtisodiy integratsiyada ishtirok etish imkoniyatlarini yaratadi.

Xalqaro to'lov tizimlari bugungi globallashuv sharoitida mamlakatlar iqtisodiy hayotining ajralmas qismi bo'lib bormoqda. Ayniqsa, O'zbekiston singari iqtisodiy

ochiqlik siyosatini olib borayotgan mamlakatlar uchun bu tizimlar tashqi savdo operatsiyalarining samaradorligini oshirish, moliyaviy oqimlarning shaffofligini ta'minlash va xalqaro moliyaviy tizimlarga muvaffaqiyatli integratsiyalashishning muhim vositasidir. O'zbekiston bank tizimi so'nggi yillarda xalqaro to'lov tizimlari bilan integratsiyalashuvda muhim yutuqlarga erishdi — SWIFT orqali amalga oshirilayotgan to'lovlar, xalqaro kartalarning keng joriy qilinishi, elektron to'lov platformalarining rivojlanishi bunga yaqqol misoldir.

Shuningdek, bu tizimlar xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, eksport-import operatsiyalarini qulaylashtirish va mamlakatda raqamli moliya tizimini rivojlantirishda katta rol o'ynaydi. Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, xalqaro to'lov tizimlarisiz zamonaviy bank faoliyatini tasavvur qilish qiyin. Ayniqsa, pandemiya davrida masofaviy xizmatlar va raqamli to'lov tizimlari ahamiyat kasb etdi.

Biroq hali foydalanilmagan imkoniyatlar ko'p: xalqaro elektron hamyonlar, onlayn banking xizmatlarining global tizimlar bilan to'liq integratsiyalanmasligi, valyuta to'lovlaridagi texnik to'siqlar va xavfsizlik mexanizmlarini takomillashtirish zaruriyati mavjud.

Tavsiyalar

1. **Bank tizimida xalqaro hamkorlikni kengaytirish:** O'zbekiston banklari yetakchi xalqaro to'lov tizimlari bilan to'g'ridan-to'g'ri hamkorlik aloqalarini o'rnatishi, ayniqsa fintech sohasidagi yangi innovatsiyalarni jalb qilishi zarur.
2. **Huquqiy-me'yoriy bazani takomillashtirish:** Xalqaro to'lov tizimlarining samarali ishlashi uchun AML/CFT (pul yuvish va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurash) bo'yicha zamonaviy qonunchilik asoslarini yaratish va amaliyotga joriy etish lozim.
3. **Bank xodimlari va mijozlar malakasini oshirish:** Xalqaro moliyaviy tizimlar, xavfsiz to'lov texnologiyalari va valyuta risklarini boshqarish bo'yicha o'quv kurslari va treninglar tashkil etish foydali bo'ladi.

4. **Raqamli moliya infratuzilmasini rivojlantirish:** Elektron to'lov platformalari, mobil banking, blokcheyn texnologiyalariga asoslangan tizimlarni joriy etish orqali moliyaviy xizmatlarga kirishni kengaytirish lozim.
5. **Xalqaro elektron to'lov platformalarini qonuniylashtirish va rag'batlantirish:** PayPal, Stripe, Wise kabi platformalarning O'zbekiston hududida faoliyat yuritishiga shart-sharoit yaratish tadbirkorlar va freelancerlar uchun katta imkoniyatlar ochadi.
6. **Tashqi savdo operatsiyalarini soddalashtirish:** Eksport va import bilan shug'ullanuvchi korxonalar uchun xalqaro to'lov tizimlaridan foydalanishda soliqqa oid yengilliklar va texnik qo'llab-quvvatlash tizimlarini yo'lga qo'yish tavsiya etiladi.

Manbalar ro'yxati

1. Akramova N.N., Tashkent Financial Institute. "Innovatsion to'lov tizimlari: nazariya va amaliyot" – Ilmiy maqola, 2021.
2. Deloitte Insights. The Future of Payments 2025 & Beyond. Deloitte Touche Tohmatsu Limited, 2022.
3. International Monetary Fund (IMF). "Cross-border payments and remittances: Challenges and solutions." – 2021.
4. Karimov O. "Xalqaro moliyaviy tizimlar va to'lov vositalari". – Toshkent: Moliya, 2020.
5. Komilov A.B. "Bank ishi va xalqaro moliya munosabatlari". – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
6. Qodirov M.S. "Moliyaviy texnologiyalar va bank tizimi modernizatsiyasi" – Maqola, "Bank va Bozor" jurnali, 2022.
7. SWIFT – Annual reports and official website: www.swift.com
8. World Bank. "Payment Systems Worldwide: A Snapshot – Outcomes of the Global Payment Systems Survey 2022"